

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Leaving Certificate Examination 2026

Dutch

Higher Level

Monday 15 June
Morning 9:30 – 12:30

100 marks

Do not hand this up.
This document will not be returned to the
State Examinations Commission.

Generatie Z is verbaal heel sterk. Maar dat wil niet zeggen dat er geen problemen zijn

- 1** Jongeren worden meer ondersteund en zijn mondiger dan eerdere generaties, maar dat heeft hun weerbaarheid niet vergroot – integendeel. „Je kúnt helemaal niet excelleren op alle terreinen.”
- 2** Generatie Z kan nauwgezet verwoorden wat eraan schort in hun leven. Opgegroeid met YouTube en influencers zijn ze, gemiddeld, verbaal heel sterk. Ze maakten termen als fomo (fear of missing out) gangbaar.
- 3** En wat schort eraan? Ze zijn, vertellen veel studenten, vaak eenzaam, hebben het te druk, doen veel te veel, lijden onder prestatiedruk en maken zich zorgen. Ze hebben lang niet allemaal een zorgeloze jeugd.
- 4** Terwijl deze generatie, geboren tussen 1998 en 2015, juist is gecurld en gepamperd. Gestut en gesteund. Althans, het deel uit de hogere inkomensgroepen. Hun ‘curling-ouders’ poetsen en vegen zo veel mogelijk obstakels in het leven weg. Was de lesstof te moeilijk? Dan organiseerden de ouders bijles en huiswerkbegeleiding. Was de afstand naar school, de voetbal- of hockeyvelden te groot? Dan kochten ouders een elektrische fiets. Of een scooter. Is de mobiele telefoon kwijt? Dan krijgen ze meteen een nieuwe. Toen ze klein waren, lagen er al rubberen tegels onder het klimrek. Ze droegen een helm op de driewieler.

Toetsgeneratie

- 5** Thuis is er inspraak op tal van terreinen – waar gaan we op vakantie? Wat wil je vanavond eten? Er is quality time – uit eten, naar een vakantiehuisje, een stedentrip. En er is bescherming: is de trainer of de juf te streng, in de perceptie van de ouders, dan krijgt die kritiek. Ouders accepteren niet meer zomaar het gezag van de school of de voetbalcoach. Is het kind heel druk of juist te dromerig? Dan volgt er een gesprek met de juf of een kinderpsycholoog. Als het nodig is, komt er een diagnose die weer toegang geeft tot hulp.
- 6** Er mag veel: ‘Heb je al een vriendje? Of een vriendinnetje? Alles kan’, vragen ouders aan hun jonge dochters. Tegelijk is er veel verboden. Meer dan voorheen. Drank, tot 18 jaar. Sigaretten ook. Spijbelen of überhaupt even van de radar verdwijnen. Generatie Z weet dat moeder of vader altijd kunnen weten waar ze zijn. Via de ‘Zoek vrienden’-app op de telefoon.
- 7** Er zijn meer invloeden dan alleen die van de curlingouders. Want Generatie Z is ook de generatie bij uitstek die is getoetst, gevolgd en gemonitord. Er wordt enorm op deze generatie kinderen gelet. Je zou haast niet kúnnen ontsporen, als je die neiging zou hebben. Al op kleuterleeftijd ging de juf op de computer bijhouden wat ze konden en wisten, wat ze misten en moesten. Zelfs daarvoor, op het consultatiebureau, hield de verpleegkundige bij of ze voldoende groeiden, wogen, hoorden, reageerden. En op de kinderopvang noteerde de leidster dagelijks in een schrift of ze vandaag hadden gelachen of gehuild, gespeeld, gegeten of gebraakt.
- 8** Eenmaal op de middelbare school konden hun ouders elke dag in de app Magister zien welke les ze hadden, of ze op tijd kwamen, het huiswerk hadden gemaakt, de klas uit waren gestuurd, de boeken bij zich hadden. En, nog voor het kind zelf thuis was, welk cijfer ze hadden gekregen voor een toets. Elke toets.
- 9** Daarnaast is het thuis gemiddeld minder stabiel dan vroeger: Generatie Z heeft veel meer gescheiden ouders en leeft vaker in samengestelde gezinnen dan eerdere generaties. En ze maakten op jonge leeftijd een sinds de oorlog niet meer vertoonde maatschappelijke ontwikkeling door: een pandemie.

Gebrek aan contact

10 Als kinderen en jongeren één ding nodig hebben, is dat: „sociale netwerken die ze als positief ervaren”, zegt Wouter Staal, hoogleraar jeugd- en kinderpsychiatrie aan het RadboudMC en academisch centrum voor kinder- en jeugdpsychiatrie Karakter. Eenzaamheid, gebrek aan echt contact, en uit elkaar gevallen gezinnen, bevorderen de mentale gezondheid niet. Daarom, zegt hij, heeft de coronapandemie er zo in gehakt bij tieners: „Het is het moment dat je je eigen relaties gaat opbouwen en zelf de wereld gaat verkennen. Daar is een knip op gezet – dat kon niet meer.”

11 Daarnaast is er de prestatiedruk, die al decennia stijgt. „Hoogopgeleide ouders willen vaak op alle gebieden presteren”, zegt Staal. „Op het werk, in het sociale verkeer en als ouder. Dat legt druk op hun kinderen. Je kunt helemaal niet excelleren op alle terreinen.”

12 Dorea Laan (19), student in Leiden, weet er alles van. Ze slaagde summa cum laude op het gymnasium, en was nóg niet tevreden met zichzelf. „Als ik een 8 haalde, vroeg ik me af waarom het geen 9 was.” Haar ouders legden nooit druk op haar, zegt Dorea, maar toch is ze perfectionistisch geworden. Rationeel wéét ze dat een 6 voldoende is, maar het voelt nog steeds niet goed.

13 Het opvallendst aan Generatie Z is misschien wel hun overvolle agenda. Opgezwiept door marketingtaal als ‘make every day count’, ‘enjoy the moment’. Ze willen zich ontwikkelen, reizen, studeren, uitgaan, werken, dingen méémaken. Lummelen, mijmeren, is er niet meer bij. Tijdens de eerste lockdown in 2020 verzuchtten heel veel tieners en jongvolwassenen: „Het is ook wel een opluchting dat er voor het eerst níets moet. Ik heb helemaal geen fomo meer. Er is niks te doen en dus mis ik helemaal niets.”

Frederiek Weeda in NRC 4 mei 2023 De tekst werd aangepast met het oog op dit examen.

Alle antwoorden moeten in het Nederlands gegeven worden. Schrijf volledige zinnen in je antwoorden.

Totaal: 100 punten

Deel 1: tekstbegrip

(30 punten)

Vragen a en b doen een beroep op je grammaticale inzicht; vragen c, d en e doen een beroep op je woordenschatkennis. Voor de laatste drie vragen kan het je helpen dat je de context van de woorden in de zinnen goed bekijkt.

1. Waarnaar verwijzen de volgende woorden?

a) ‘**dat**’ in de zin:

Jongeren worden meer ondersteund en zijn mondiger dan eerdere generaties, maar **dat** heeft hun weerbaarheid niet vergroot – integendeel. (alinea 1) (1 punt)

b) ‘**Die**’ in de zin:

En er is bescherming: is de trainer of de juf te streng, in de perceptie van de ouders, dan krijgt **die** kritiek. (alinea 5) (1 punt)

c) ‘**gepamperd**’ in de zin:

Terwijl deze generatie, geboren tussen 1998 en 2015, juist is gecurld en **gepamperd**. (alinea 4) (1 punt)

d) ‘**neiging**’ in de zin:

Er wordt enorm op deze generatie kinderen gelet. Je zou haast niet kúnnen ontsporen, als je die **neiging** zou hebben. (alinea 7) (1 punt)

e) 'eraan schort' in de zin:

Generatie Z kan nauwgezet verwoorden wat **eraan schort** in hun leven.

(alinea 2) (1 punt)

2. Geef drie voorbeelden van obstakels die ouders wegwerken voor hun kinderen. (5 punten)

3. Leg uit welke factoren volgens de tekst de mentale gezondheid van tieners negatief beïnvloeden. (5 punten)

4. Gebaseerd op de tekst: "Hoogopgeleide ouders willen vaak op alle gebieden presteren", zegt Staal. „Op het werk, in het sociale verkeer en als ouder. Dat legt druk op hun kinderen. Je kúnt helemaal niet excelleren op alle terreinen.”

Wat bedoelt Staal met deze uitspraak?

Wat vind jij van zijn beweringen? (5 punten)

5. Dorea Laan (19), student in Leiden, weet er alles van. Ze slaagde summa cum laude op het gymnasium, en was nóg niet tevreden met zichzelf. „Als ik een 8 haalde, vroeg ik me af waarom het geen 9 was.”

Uitgaande van jouw lectuur van de tekst: Zijn jongeren niet zelf verantwoordelijk voor hoe veeleisend ze voor zichzelf zijn? Of zijn er factoren die dat onmogelijk maken? (5 punten)

6. In alinea 13 staat:

Het opvallendst aan Generatie Z is misschien wel hun overvolle agenda. Opgezwiept door marketingtaal als 'make every day count', 'enjoy the moment'. Ze willen zich ontwikkelen, reizen, studeren, uitgaan, werken, dingen méémaken. Lummelen, mijmeren, is er niet meer bij. Ben je het daarmee eens of niet? Verdedig je standpunt.

(5 punten)

Deel 2: Commentaar

(30 punten)

Als kinderen en jongeren één ding nodig hebben, is dat: „sociale netwerken die ze als positief ervaren”, zegt Wouter Staal, hoogleraar jeugd- en kinderpsychiatrie aan het RadboudMC en academisch centrum voor kinder- en jeugdpsychiatrie Karakter. (alinea 10)

Geef je eigen mening over deze uitspraak in 100 tot 150 woorden en bespreek of het mogelijk is om als jongere ondanks alle verwachtingen en druk de nodige stabiliteit te vinden.

Deel 3: Opstel

(40 punten)

Schrijf een opstel (minimum 300 woorden) over één van de volgende onderwerpen:

1. Het is helemaal niet zo lastig om jong te zijn in deze tijden.

Of

2. Het leven is eenvoudig, maar de mensen hebben het zo vreemd en zo ingewikkeld gemaakt.

(Louis Couperus)